

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 19. АПРИЛА 1877.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по тавака. — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 и месечно. — Претплатил се шаље Крнилу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примно да разашиље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

Код Салвинија није убијство шала, па ни самоубијство. Та снажно јуначко тело треба да угине у мукама! Кад је већ пресекао врат и на тле се пружио, задрхти му грчевито опружена десна нога, па после изумире уд по уд и лупи о тле, док се најпосле и срце не стиша, те се мртва телесина на страну превали и тако укочи. Ужасна слика, чуна доследности и истине, и ако није еститично лепа.

Како „Ингомар“ у халмовом „Сину пустине“ показао је Салвини своју необичну снагу. У тој улози изводи он замисао песничку боље, него што је сам песник извео. Салвини ту не тумачи само песника, него га поправља и допуњује. С те стране је дакле у тој улози још јачи него у самом „Отелу.“ У „Отелу“ ваља само верно приказати и протумачити дивну, савршену слику, коју је сам песник погодио, али у „Ингомару“ би било то погрешно. Ту ваља гледити и поправљати, што је сам песник погрешио као епигон романтично-сентиментална доба. Халмов „Син пустине“ има истину красних места, али је опет за то погрешан. „Ингомар“, дивље чедо пустине, треба да представља дивљу, необуздану, сурову природу као противност од цивилизације и културе. Дивљаштво треба да је заблуда, а култура цел човечанства; једно треба да је добро, а друго да је зло начело у друштву човечијем. Ворбу између та два начела треба да посредује и олакша срце човечије и изданак жива срца — љубав. Дивља, сурова „Ингомара“ треба да припитоми жене, цивилизована, идеалисана жена, коју он баш с тога мрзи. То би још било драматски, само да је песник све то извео доследно.

(Наставиће се.)

Али халмов „Ингомар“ није дивљак, није суров. У њему је одмах с почетка свеже скоро нежне природности, праве истине, чиста осећаја, па нама је чисто жао, што се то у њему губи, што он прелази култури. С те стране је ингомаров карактер са свим погрешно цртан, а према томе од противна учина. Осим тога изведен је психолошки прелаз врло споро, лено и без праве радње. Ингомар је дакле према томе тешка и неблагодарна улога, и само вештак као Салвини може у њој успети тиме, што ће по где где поправити саму замисао песничку.

Салвини је то и учинио. Он је гледао да обележи општије те две крајне тачке у развијају ингомаровог карактера. У салвинијевом „Ингомару“ видимо баш дивљака, који мрзи културу, а не познаје оплемењених осећаја, а после опет видимо га као роба јелинске културе и идеалисане жене. Салвини је тако рећи заопштио угlaђене особине халмовог дивљака, где се дало, а где није, ту нам је изнео дивну живу слику свеже, чисте, истините, непокварене природе, како је Халм баш и црта.

У трећем и четвртом чину заноси Салвини својом природном и свежом игром, а особито у тренуту, кад се „Ингомар“ заман мучи и тражи речи, да растумачи себи или Партенерији, како му је у срцу. Ту му се пресипљу осећаји, а језик их једва прошане, тек промуца. Таки је исти и у сијлој страси (у трећем чину), где „Ингомар“ већ не влада собом. Сад је код Партенерије, а одмах за тим, поништеј погледом њеним, јурне на поље, као играчка осећаја, што их не познаје и не схвата.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Наставак.)

Још ми је овде споменути знатан легат пок. Катарине Д. Јовановићке из Илока у износу од 250 д. цесарских, који би се имао из београдске кредитне банке подићи. Ову је своту, као што сам у последњој скупштини споменуо, илочки суд тој банди отказао, но по што је у Србији настao мораторијум, то се до сад тај легат није могao по-дигнути и тек кад престане мораторијум моћи ће се подићи.

Појаве ове, да се тако знатни легати остављају народном позоришту, могу обрадовати и охрабрити ово друштво. Племенити дароватељи пак заслужују, да им са дубоком захвалношћу рекнемо: Слава им! (Слава!)

Што се тиче самог рада позоришне дружине и у опште артистичког деловања, то ће вам под-председник и управитељ г. А. Хаџић посебан извештај дати. За пријатну дужност осећам овде у скупштини изјавити, да је управо г. Хаџић дунав читавог тог пашег подuzeћа, и да он ретким пожртвовањем подржава и у овом, за позорище врло критичном времену, тај наш завод. Опасна болест, коју је у месецу јануару имао да прекужи, запречила га је, да у једном, по-ди-

циплину дружине критичном моменту оде у Сомбор. Но нашао је у особи г. Гедеона Леовића у Сомбру вреног заменика, који је особитим тактом и ретком марљивошћу знао успоставити дисциплину у дружини, и тиме честитим Сомборцима дати сatisфакцију за жртве, које су у обилатој мери приносили народном позоришту, издржавајући га шуних пет месеца, за које је време дружина заслужила преко 9000 ф. Таково родољубиво заузимање честитих Сомбораца за народно позориште заслужује, да им овде сви срдично рекнемо: Живили! (Живили!) Но је ли кадро и највеће пожртвовање поједињих места народно позориште још одржати; то ћете ви, по подацима, који ће вам се предложити, имати решити. Још у преклањској скупштини била нам је последња нада: разрез на српске црквене општине Забраном министарства и та је последња нада усанула. У каквом се материјалном стању народно позориште у овај мах налази, увиђићете из извештаја благајника, који извештај надонују је овај мој извештај, у ком сам стање народног позоришта разложио само до 1. јула 1876. (Свршиће се.)

Л И С Т И Џ. М.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
„Максим Црнојевић.“ Трагедија у 5 чинова, написао др. Лаза Костић, за позорницу уредио А. Хаџић, музика од А. Максимовића.

Приказана у Новоме Саду 14. априла о. г.

О самој трагедији немамо много шта да кажемо: она је већ више пута које критикована, које рецензована. „Максим Црнојевић“ је првеначко велико дело наше врлог песника Лазе Костића, који га је пре „ неких“ петнаест година написао, кад је у њему песнички геније врио и кицо, тражећи себи одушек.

За сад нам је главно, да мало просмотримо игру наших глумаца и глумица. Почнимо од горе, од самог дужда.

Дуждева је улога одмерена, мирна и постојана као судба. Ша и у моментима афекта никад му не сида с ума, да је он на целу силне млетачке републике и да му не доликује да афекат над њим одржи мах. Ал' ако и тајкови моменти нађу — као што се код Талијанаца томе и не треба чудити — онда му глас постепено расте, као громљавина, која

се издалека приближује. Не треба и не сме му глас у једном избаченом речи — да, изненади као гром из недра неба. То су моменти, које није имао на уму Зорић у игри својој, коју још по неки покрети му пису ни најмање блажили.

Дуждевић Ђорђе треба да је прототип Талијанаца: же-сток, напрасит, у сваком цепу нож. Иначе је споредна улога, којој је Ђошковић ирилично одговорио. Штета, што му силен глас не имонује, а најмање онде, кад треба да је у гњеву бесац, разјарен.

У Анђелији је гледао песник да оствари идеално девојство. За то је пуша нежног осећаја. Она и жели и страши се, што се приближују слатоби, тај најдивнији тренутак у женском животу. Ћица Л. Хаџићева је у многоме одговорила тим захтевима: била је нежна, одана, и у опште добро је глумила, али глас јој је слаб за певање.

У Филети онеч излази, на среду страстна жена; не јубав, већ страсти, не идеално, већ реално је она, што даје праваљ њеном деловању. За то је и контраст Анђелији, зато се мора и претварати, ако хоће до дође до цели своје. Гђа Рајковићка је заиста била такав вулкан у — сред зиме,

који је превучен леденом кором, али која се при првој тутњави изнутра растопила. Ми смо задовољни с том средином младом глумицом, чија је једна од бољих врлина, и то хоће да научи што.

У Иви Црнојевићу је оличен, страстан, самовољан, јуначан господарј који се ни на што не обзира. Његова воља и задана реч су главни покретачи деловања му. Он је прави трагичан јунак. Рајковић га је тако публици и приказао. Том приликом смо увидили, шта је глумац када ће да учини, кад разборито студира улогу своју, кад се у њу уживи и све своје осећање, дубоки афекат, положи у улогу, те у онај мах, кад приказује, није пишта друго, ван оног, ког приказује. То за то спомињем, јер је г. Рајковић, пре седам година у истој улоги као Иво Црнојевић, први пут пред публику и то баш пред нашу у Новоме Саду ступио.

У Јевросима је прототип српске мајке, не само из оног века, већ и из овог, овог наше. Њезин је делокруг кућа, њезина се љубав концентрише у љубави према мужу и детету свом. Није дакле чудо, да јој се перемети памет, кад јој се ти једини идеали сруше. Госпођа Ружићка је потпуно схватила доста тежак подлога Јевросиме. Ван других њезиних врлина још је и то краси, што своју улогу свагда зна — Драгиња Ружићка никад не запне, никад не дође у неизрику.

Максим Црнојевић треба да је прави трагичан јунак, ал' овде некако није, више је споредан, више насиљан и нестаје чисто поред отаџбеног оца свог, Иве. Максим долази тек у други ред, и ма да је прави јунак ствари, није прави јунак трагедије. Ружић је Максима, кога је несник, тако рећи, врелом својом крвцем нацртао, тако верно, тако дивно приказао, да смо том приликом имали пред нама пралога вештака. Ваља још додати, да је Ружић ономад први пут Максима представљао, и гле, како је пшло све складно, тачно и дивно: „Непонижена моја спрото!“

Милош Обреновић је лепа ал' несретна улога. Ма да је симпатичан, инак не можемо да га завојимо, јор није пишта друго, до оруђе у рукама самовоље Иве. „Тражите жену!“ рекао је један француски дипломата, кад се изродио неки велики рат. Тो се може, ма и не с тим последицама, рећи и овде, јер је жена раскинула свету између два побратима. Ону мекост, опу оданост, и опу страст, која се у Милошу изражује, приказао нам је Сајевић особито красно. Једно бисмо имали само да приметимо том даровитом и иначе рутинираном глумци, да поједине речи „српскије“ каже и да не заноси тако непријатно, које особито при афектима ухо наше дира. Иначе можемо Сајевићу само честитати, јер је глумац, ваљан глумац.

Ваља нам још споменути Надана Војимира: остале су улоге споредне. Без интригана, нема замрзаја, нема праве радње, јер увек мора бити неко, који ће јунаку да пречи пут. Интриган истина надне, ал' с њиме и сам јунак. То су стручне улоге за Марковића, ту може развити своју глумачку вештину, па он је и одржао мегдан, паравано у уметничком смислу.

С

зоријним представама. Ми ћемо по њима јављати шта се тамо забива, кад се неће чинио да га нађе, да нам што није о тамошњем позоришту. Тако читамо у броју 78. истих новина од 9. априла о. г. ово: „У спомен примања градова представљен је 6. априла о. г. у нашем позоришту „Јован и Хус“, народна чешка драма у пет чинова, коју је написао Јосиф Кајстен Тил. У Чехији био је Тил (рођен 1809 умро 1856) међу првим пеесницима. Највише и вајусијије радио је на историјској приповеди; његова позоришна дела не могу да издрже строги суд критике са стране естетичне и драмскотехничке. Тил је написао више драма, но најбоља му је од свију трагедија „Јован Хус.“ Ово дело написао је у Бечу 1848 године; на чешкој позорини га сад слабо представљају. Што су Тилове драме другога реда, узрок је што је био привућен радити брзо, јер као драматург чешкога позоришта био је обвезан написати за извесно време изнестан број нових позоришних комада.

Што се саме представе тиче, она је испала добро. У колико смо кадри оценити, најбољи био је Хус, исто тако Тадеуш и Хусова мати. Аисамбл био је добар, изузимајући неке симбије, које су у природи самога комада, јер се за њу тражи много веће особље, но што га има у нашој позоријијој дружини, а траже се и много већи трошкови на гардеробу, што наша позоришна каса за сад није у стању учинити.

Како чујемо, управа је узеала овај чешки комад за свечану представу из приређења према чешкоме народу, који нам се тако братски одазвао у овим тешким данима борбе и искушења.“

* (Народно позориште у Београду). „Јавор“ доноси ову белешку: „Као што читамо у званичним „Српским новинама“ министар просвете поверио је управу народнога позоришта секретару у министарству просвете и члану позоришног одбора, г. Милораду Поповићу Шанчанину, који се готово неирекидно бавио с позоришним стварима од г. 1867. као члан одборски, секретар бившег великог одбора позоришног и известилац за позоришне ствари у министарству, и који је као писац лених приповедака из народнога живота изашао на глас у нашем књижевном свету. Ми се радујемо, што је једини стајни уметнички завод у целоме Српству добио за управитеља человека књижевника, који ће, бар се тако надамо, знати и умети управљати тим просветним заводом као што треба, а српској влади, у интересу нашеј просветног напредка, морамо бити захвални, што је тим избором својим показала, да јој онстанак и напредак народнога позоришта зависи на срицу лежи. Досадањи управитељ позоришта г. Јован Ђорђевић, који је народно позориште тако рећи из лицеја створио и за шестнаест година позоришту као управитељ и драматурги у нас заиста ретким покртновањем послужио, решен је од те дужности на његово сопствено захтевање и одлази за управитеља шабачке гимназије. Ми, који цео рад г. Ј. Ђорђевића око позоришта добро познајемо, ој срца жалимо, што је он напустио позориште, око којег је стекао био себи неумрлих заслуга. Туѓи за његовим одласком блажи нам једино да пада, да ће он и даље позоришту, као прави отац милом чеду своме, саветом и радом бити од помоћи и користи.“

Издаје управа српског народног позоришта.

ПОЗОРИШТЕ.

* (Народно позориште у Београду). „Српске новине“ почеле су доносити у најновије време извеснија о по-

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

14. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 12.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 19. АПРИЛА 1877.

СПЛЕТКА И ЉУБАВ.

Грађанска жајосна игра у 5 чинова, од Фридриха Шилера, с немачког превео Ј. Ђорђевић.

ОСОБЕ:

Президент Валтер, у двору једног немачког кнеза	Зорић.
Фердианд, његов син, мајор	Ружић.
Калб, придворни маршал	Сајевић.
Милфордова	Д. Ружићка.
Вурм, тајник президентов	Марковић.
Милер, музикант	Лукић.
Његова жена	Ј. Чоповићева.
Љуза, његова ћуни	Ј. Сајевићка.
Софija, у служби код Милфордове	Л. Хадићева.
Служитељ код Валтера	Бонковић.
Служитељ код Милфордове	Бунић.

Служитељи, стражари. — Збива се у једној немачкој кнежевини у другој половини прошлога века.

У четвртак 21. априла: „ШОЉА ТЕЈА“. Шаљива игра у 1. чину, првео Г. Гершић.
— За тим: „ПАРТИЈА ПИКЕТА.“ Шаљива игра у 1. чину, првео Ф. Оберкнешевић.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

Шојдини бројеви овога листа продају се обдан по 5 д. а. в. у књижари браће М. Поповића, у позоришној писарници и увече на каси.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.